

УДК 811.581.11

КОСТАНДА Ірина – кандидат філологічних наук, доцент кафедри китайської філології, Київський національний лінгвістичний університет, вул. Велика Васильківська, 73, Київ, 03680, Україна (kostanda.iryuna@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5144-0941>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.45.18>

Бібліографічний опис статті: Костанда, І. (2021). Кодифікація стилістичних форм традиційного тексту (на матеріалі антології Чжао Міна (昭明) «Вибрані твори Чжао Міна» («昭明文选»)). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*, 45, 202–208. doi: 10.24919/2522-4565.2021.45.18.

КОДИФІКАЦІЯ СТИЛІСТИЧНИХ ФОРМ ТРАДИЦІЙНОГО ТЕКСТУ (НА МАТЕРІАЛІ АНТОЛОГІЇ ЧЖАО МІНА (昭明) «ВИБРАНІ ТВОРИ ЧЖАО МІНА» («昭明文选»))

Анотація. Дослідження присвячене розгляду процесів стилістичної кодифікації та становлення стилістичних норм на матеріалі одного з головних творів із цієї галузі китайської філології «Вибрані твори Чжао Міна» («昭明文选») авторства Чжао Міна (昭明). Методологічно важливими у статті є такі аспекти: основою для формування системи автентичних стилістичних засобів у мові веньянь виступають форми тексту, які поєднують у собі всі лінгвальні та екстралінгвальні фактори у процесах стилістичної кодифікації. Форми тексту утворювалися й кодифікувалися під впливом соціальних чинників, убираючи в себе світогляд китайського народу, від форми тексту залежав вибір стилістичних засобів. Авторка стверджує важливість ідеї наступництва для розвитку китайської філологічної традиції, а також сформованої системи текстів, яка в певний історичний період впливала на динаміку розвитку філологічної традиції Китаю та вводила нові форми текстів у процесі стилістичної кодифікації. Процеси стилістичної кодифікації на прикладі цієї антології передбачають розгляд основних проявів та критеріїв відбору матеріалу у процесі стилістичної кодифікації. Запропонований у статті історично-порівняльний формат дослідження допомагає деталізувати наявні на той час результати кодифікації, відомі через розгляд попередніх філологічних праць, а також прослідкувати закріплення фіксованих стилістичних засад як подальшу стилістичну кодифікацію веньяню. Комплексний підхід до аналізу кодифікаційних процесів у стилістиці мови веньянь дає змогу простежити подальший розвиток стилістичних феноменів, запровадження мовної норми, заснованої на традиційних формах тексту. Доведено, що форми тексту, зафіксовані в «Обраних творах Чжао Міна», продовжували процеси фор-

мування стилістики як окремої галузі філологічної науки Давнього Китаю, а також мали вплив на вибір матеріалу для кодифікації в подальших працях зі стилістики, що, своєю чергою, впливало на формування стилістичних засад сучасної китайської мови. Сформована традиція відбору мовного матеріалу спиралася передусім на фіксовані форми текстів, а стилістичні норми встановлювали залежно від кодифікованих текстових форм.

Ключові слова: форми тексту, класифікація, стилістика, кодифікація, стандартизація мови.

KOSTANDA Iryna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of Chinese Philology, Kyiv National Linguistic University, 73, Velyka Vasylkivska str., Kyiv, 03680, Ukraine (kostanda.irynd@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5144-0941>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.45.18>

To cite this article: Kostanda, I. (2021). Kodyfikatsiia stylistychnykh form tradytsiinoho tekstu (na materialy antolohii Chzhao Mina (昭明) «Obrani tvory Chzhao Mina» («昭明文选»)) [Codification of stylistic forms of traditional text (on the material of Zhaomin's (昭 明) anthology «Selected works of Zhao Ming» (“昭明 文选”))]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya «Filolohiia» – Problems of Humanities. «Philology» Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 45, 202–208. doi: 10.24919/2522-4565.2021.45.18 [in Ukrainian].*

CODIFICATION OF STYLISTIC FORMS OF TRADITIONAL TEXT (ON THE MATERIAL OF ZHAOMIN'S (昭 明) ANTOLOGY “SELECTED WORKS OF ZHAO MING” (“昭明 文选”))

Summary. *The study is devoted to the process of stylistic codification and formation of stylistic norms on the material of one of the main works in this field of philology (“Selected works of Zhao ming”) (“昭明 文选”) by Zhao Ming (昭 明). The following aspects are methodologically important in the article: the basis for the formation of a system of authentic stylistic means in the Wenyan language are text forms that combine all linguistic and extralingual factors in the processes of stylistic codification. The forms of the text were formed and codified, under the influence of social factors, absorbed the worldview of the Chinese people, the choice of stylistic means depended on the form of the text. The author of the article points out the importance of the idea of succession for the development of Chinese philological tradition, as well as the established system of texts, which in a certain historical period influenced the dynamics of Chinese philological tradition and introduced new forms of texts in the process of stylistic codification. Processes of stylistic codification on the example of “Selected works of Zhao Ming” (“昭明 文选”) involves consideration of the main manifestations and criteria for selection of material in the process of stylistic codification. The historical-comparative format of the research proposed in the article allows to detail the already existing results of codification, known through consideration of previous philological works, as well as to trace the consolidation of stylistic principles fixed in Zhao Ming's Selected*

Works as a further stylistic codification of wenyan. A comprehensive approach to the analysis of codification processes in the stylistics of the Wenyan language allows us to trace the further development of stylistic phenomena, the introduction of language norms, which was based on traditional forms of text. It is proved that the forms of the text recorded in "Selected Works of Zhao Ming" continue the formation of stylistics as a separate branch of philological science of ancient China, and also influenced the choice of material for codification in subsequent works on stylistics, which in turn influenced the formation of stylistic principles of modern Chinese. The tradition of selection of language material was formed, first of all, based on fixed forms of texts, and stylistic norms were established depending on codified text forms.

Key words: *text forms, classification, stylistics, codification, language standardization.*

Постановка проблеми. Стилістичними нормами регулюють відповідне вживання форм літературного тексту та функціональних стилів, а також реалізацію функціональних стилів. У Давньому Китаї процеси стилістичної кодифікації, які сьогодні можна прослідкувати, досліджуючи стилістичні та літературознавчі антології, фіксували та відзначали стилістичні явища, що збережені в письмовій мові, ставали стилістичними еталонами для прийдешніх поколінь. Одним із творів, який може надати значну інформацію щодо процесів стилістичної кодифікації, є літературна антологія Чжао Міна під назвою «Чжао Мін веньсюань» («昭明文选»). Давньокитайській мові властива своя стилістична система зі специфічними формами тексту та функціональними стилями. Варто зазначити, що у центрі уваги китайської стилістики є форма тексту, за якою закріплено певні стилістичні характеристики. Комплексний аналіз занотованих в означеній вище збірці форм тексту та стилістичних засобів може надати важливу для розуміння розвитку та унормування китайської мови інформацію, розкрити процеси мовної кодифікації традиційних текстів, а також простежити всі можливі варіації форм тексту та мовні явища, які стали стилістичною нормою.

Водночас у вітчизняних лінгвістичних розвідках не представлено опис кодифікованих форм тексту мови веньянь та їхні структурні характеристики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями особливостей китайської стилістики займалися (здебільшого на прикладі художньої літератури) В.І. Горелов, М.В. Крюков., С.Р. Кучера, І.С. Лисевич, Л.Н. Меньшиков, Л.С. Переломова, Є.Б. Поршнева, Б.Л. Ріфтин, М.Е. Єрмаков, А.І. Кобзев, В.В. Малявін, Г.А. Ткаченко, Є.А. Торчинова. Дослідженнями китайської лексикографічної традиції займалися Н.Ф. Алефіренко, А.Н. Баранов, Л.А. Веденська, В.І. Горелов, В.А. Звєгінцев, В.С. Кім, Б.Г. Фаткулін, Х. Касарес, В.А. Козирев, В.Д. Черняк, В.А. Соколов, М.В. Софронов, Р.М. Цейтлін, та ін.

Однак досліджень, присвячених процесам стилістичної кодифікації форм давньокитайського тексту та опису їхніх структурних властивостей, ми не виявили.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю дослідження процесів стилістичної кодифікації у давньокитайській мові, яка виступає носієм культурних цінностей та відображає менталітет китайського народу, а також необхідністю комплексного аналізу літератури на прикладі літературної антології Чжао Міна (昭明) «Вибрані твори Чжао Міна» («昭明文选»), яка виступає носієм стилістичної кодифікації Давнього Китаю. Системний аналіз стилістичної кодифікації мови веньянь потрібен для того, щоб наочно продемонструвати оригінальність філологічних традицій Китаю, а також дослідити ідею наступності під час кодифікації мовних норм.

Метою статті є дослідження форм стилістичної кодифікації на матеріалі антології «Вибрані твори Чжао Міна». Мета роботи вимагає розв'язання таких завдань:

- виділення традиційних стилістичних форм тексту в антології «Вибрані твори Чжао Міна»;
- аналіз структурних та тематичних аспектів означеної вище антології;
- визначення впливу антології на процеси стилістичної кодифікації мови веньянь.

У роботі використано описовий метод для класифікації та інтерпретації досліджуваних мовних явищ, а також історичний та порівняльно-історичний методи для розгляду явищ у діахронічному аспекті. Предметом дослідження є процеси та механізми стилістичної кодифікації в мові веньянь. Об'єктом дослідження послуговували традиційні форми текстів як основа для розвитку процесів стилістичної кодифікації веньяню.

Виклад матеріалу. «Чжао Мін вень сюн» («昭明文选», досл. «Вибрані твори Чжао Міна»), також відомі як «Вибрані твори» («文选») – це найбільш рання збережена антологія віршів та есе в Китаї, а також це перша антологія, у якій проведено чітке розділення творів на літературні та нелітературні (姚鼐, 1998, с. 206). «Чжао Мін вень сюн» містить понад 700 віршів і есе більш ніж 130 авторів, охоплюючи часовий проміжок від династії Чжоу (周朝, 1046-256 до н.е.) до періоду Шести династій (六朝, 220-589 pp.) та династії Лян (梁朝, 502–557 pp.).

Автором означеного вище збірника творів є спадкоємець трону Чжао Мін (昭明太子), для своєї праці він вибрав назву «Вень сюн» («文选», досл. «Вибрані твори»), проте ця філологічна праця увійшла в історію китайської філології під назвою «Чжао Мін вень сюн» («昭明文选», досл. «Вибрані твори Чжао Міна»). Антологію було створено у період правління Південної династії Ляо (南朝梁, 97–125 pp.) (周秉钧, 1955, с. 304). Розгляд означеної вище антології з позицій стилістичної кодифікації є цінним насамперед тим, що в ній тексти вже класифіковано за стилістичними ознаками на окремі групи, що свідчить про закріплення результатів стилістичної кодифікації, розпочатої в більш ранніх теоретичних роботах Цао Пея «Дянь лунь. Лунь вень» («典论. 论文», досл. «Обговорення класики. Обговорення літератури») та Лу Цзі «Вень Фу» («文

賦»). Відзнакою цієї роботи стало рішення автора не розглядати та не фіксувати ті форми тексту, які вже стали для того часу традиційними, а саме: канони (经书), філософські теорії (诸子) та літописи (史书) (周秉鈞, 1955, с. 142).

Також слід звернути увагу на те, що на час написання антології «Чжао Мін вень сюн» письмові твори розподіляли на два види: «вень» («文») та «бі» («笔»). «Бі» – це твори, написані «без літературного таланту» («没有文采的文章») (郭英德, 1995, с. 96), тобто такі форми тексту, як документація, різні обліки тощо. «Вень» – це, навпаки, твори, написані «з літературним талантом» («有文采的文章») (郭英德, 1995, с. 97).

В антології можна виділити умовний розподіл творів на три розділи: оди фу, вірші та проза. Переважну більшість становлять оди фу та вірші. Усього в антології зібрано 38 видів тексту: «ода» 赋, «вірш» 诗, «скорбота» 骚, «сімка» 七 (назва різновиду «од» 赋), «едикт» 诏, «бюлетень» 册, «наказ» 令, «повчання» 教, «слово» 文, «обґрунтоване подання» 表, «лист імператору» 上书, «повідомлення» 启, «стаття-протест» 弹事, «візитний надпис» 笺, «пам'ятний мандат» 奏记, «лист» 书, «оплакування» 檄, «діалог» 对问, «теоретичне обговорення» 设论, «строфа» 辞, «передмова» 序, «коментар» 注, «гімн» 颂, «звеличення» 赞, «щасливі передвістя» 符命, «обговорення історії» 史论, «великі історичні описи» 史述赞, «теорія» 论, «перлове намисто» 连珠, «римовані застереження» 箴, «повчальні надписи» 铭, «панегірик» 诔, «жалоба» 哀, «твір на кам'яних стелах» 碑文, «епітафія» 墓志, «поминальний життєпис» 行状, «слово пам'яті по спочилому» 吊文, «жертвний текст» 祭文 (昭明, 2000, с. 56).

Якщо звернутися до попередніх теоретичних праць Цао Пея та Лу Цзі, з яких розпочиналися стилістичні та літературознавчі дослідження, а також запровадження стилістичної кодифікації, та порівняти зазначені в них форми тексту з формами тексту у «Чжао Мін веньсюн», то отримаємо такі результати:

– у творі Цао Пея ««Дянь лунь. Лунь вень» («典论. 论文») кодифіковано чотири види текстів: 奏议 «меморандум», 书论 «обговорення літератури», 铭诔 «вшанування пам'яті померлої людини», 诗赋 «прості вірші та оди» (Yao Nai, 1998, с. 108), а серед означених вище видів текстів в антології «Чжао Мін веньсюн» не представлені тексти виду 奏议 «меморандум»;

– у праці «Вень Фу» («文赋») Лу Цзі визначено та проаналізовано такі форми літературного тексту, як: 诗 «вірш», 赋 «ода», 碑 «надпис на кам'яній стелі», 诔, 铭 «римовані надписи», 箴 «повчальні надписи», 颂 «гімн», 论 «теорія», 奏 «доповіді імператору», 说 «обговорення» (张文生, 1994, с. 102), а серед означених вище видів текстів в антології «Чжао Мін веньсюн» не представлені тексти таких видів, як: 奏 «доповіді імператору» та 说 «обговорення».

Вилучення з антології текстів 奏议 «меморандуму», 奏 «доповіді імператору», 说 «обговорення» можна пояснити авторським рішенням створити антологію художньої літератури та не включати в неї публіцистичні тексти. Проте всі інші види текстів, заявлені в означених вище роботах, представлено в антології, тож можна побачити вже сформовані та зафіксовані результати кодифікації з попередніх наукових праць.

Не менш важливим завданням є проаналізувати вплив антології «Чжао Мін венсюн» на подальші результати стилістичної кодифікації, зокрема порівняти з однією визначною роботою цього напрямку авторства Яо Ная (姚鼐) «Гу вень ци лей цуань» («古文辞类纂», досл. «Компіляція стилістичних форм стародавнього тексту»), написаною за часів правління останньої китайської династії Цін (清朝, 1644-1911 рр.). Ця праця стала своєрідним підсумком кодифікаційних процесів стилістики, у ній розглянуто 13 форм тексту: «теорія та критика» (论辨), «передмова та післямова» (序跋), «меморандум» (奏议), «обговорення літератури» (书说), «вступне слово до подарунка» (赠序), «едикт» (诏令), «життєпис» (传状), «надписи на кам'яних стелах» (碑志), «примітки про різне» (杂记), «римовані надписи та повчальні надписи» (箴铭), «вихваляння» (颂赞), «пісні та оди» (辞赋), «жертвний текст» (哀祭) (李南晖, 2016, с. с. 153).

Можна пересвідчитися, що не всі форми літературного тексту з «Чжао Мін венсюн» представлено в «Гу вень ци лей цуань», зокрема «скорбота» 骚, «сімка» 七, «бюлетень» 册, «обґрунтоване подання» 表, «лист імператору» 上书, «повідомлення» 启, «стаття-протест» 弹事, «візитний надпис» 笺, «пам'ятний мандат» 奏记, «лист» 书, «оплакування» 檄, «діалог» 对问, «теоретичне обговорення» 设论 та ін. Це можна пояснити головною метою створення антології «Чжао Мін венсюн», а саме: створити збірку творів художньої літератури, а від власного рішення автора залежало, що відносити до таких творів (周秉钧, 1955, с. 158). Однак слід зауважити, що однакові форми творів художньої літератури в праці «Гу вень ци лей цуань» та в антології «Чжао Мін венсюн» свідчать про сформовані стилістичні норми, на утвердження яких мала вплив антологія «Чжао Мін венсюн».

Тож можна стверджувати, що антологія Чжао Міна не лише визначила стилістичні форми літературного тексту, а й (що найголовніше) продовжила започаткований раніше розподіл літератури на високу та низьку, відзначивши як критерій «ставлення до справи управління країною». Відбором творів для своєї антології автор продемонстрував закріплення засад стилістичної кодифікації. Наслідком розподілу на високу та низьку літературу стала майже повна непередставленість офіційних джерел кодифікації мови байхуа на кілька століть уперед.

Висновки. Розгляд антології Чжао Міна «Чжао Мін венсюн» та порівняльний аналіз літературних форм текстів різних часових періодів із формами текстів, зазначених в антології, дають підстави до таких висновків щодо процесів стилістичної кодифікації:

1. Антологія Чжао Міна «Чжао Мін венсюн» зафіксувала форми текстів художньої літератури «вень», тобто твори написані «з літературним талантом» («有文采的文章»). Усі форми тексту, вибрані автором, можна розцінювати як форми тексту, для яких потрібні талант та художнє втілення форми.

2. Форми літературного тексту з антології Чжао Міна «Чжао Мін венсюн», такі як 书论 «обговорення літератури», 铭诔 «вшанування пам'яті померлої людини», 诗赋 «прості вірші та оди», 诗 «вірш», 赋 «ода», 碑 «надпис

на кам'яній стелі», «римовані надписи», 箴 «повчальні надписи», 颂 «гімн», 论 «теорія», 奏 «меморандум», 说 «обговорення», були вперше занотовані у працях Цао Пея «Дянь лунь. Лунь вень» та Лу Цзі «Вень Фу» й продовжували своє функціонування в подальших працях зі стилістики (у підсумковій праці за правління династії Цін «Гу вень ци лей цуань», що свідчить про фіксацію стилістичних явищ та вдало впроваджену стилістичну кодифікацію форм художнього тексту).

Історія стилістичної кодифікації, аналіз її витоків та значення перших творів зі стилістичної кодифікації надає важливий матеріал для розуміння лінгвістичних явищ китайської мови. Детальний розгляд методів та концепцій стилістичної кодифікації, занотований у першій антології «Чжао Мін веньсюн», надає поштовх для подальших досліджень феноменів китайської стилістичної кодифікації, може бути корисним для наукових розвідок у галузі лексикології та лексикографії, фонології та перекладознавства.

ЛІТЕРАТУРА

- 周秉鈞. 古汉语自学手册. 湖南 : 湖南任命出版社, 1955. 522 с.
 姚鼐. 古文辞类纂. 上海 : 上海古籍出版社, 1998. 799 с.
 张文生. 论陆机的《文赋》. 锦州师院学报. 锦州, 1994, № 2. С. 50–54.
 昭明. 昭明文选 (全五册). 北京 : 华夏出版社, 2000. 2369 с.
 李南晖. 中国古代文体学论著集目 (1900–2014). 北京 : 北京大学出版社, 2016. 504 с.
 郭英德. 中国古代文体学论稿. 北京 : 北京大学出版社, 1995. 224 с.

REFERENCES

- Zhou Bingdiao**, (1955). *Gu hanyu zixue shouce*. [Ancient Chinese Self-study] Hunan : Hunan renming chubenshe [in Chinese].
- Yao Nai**, (1998). *Guwen ci lei zuan*. [Lexicographical compilation of ancient Chinese] Shanghai: Shanghai Ancient Books Publishing House [in Chinese].
- Zhang Wensheng**, (1994). *Lun Lu oi de «Wen Fu»* [On Lu Ji's «Wen Fu»] *Journal of Jinzhou Normal University Jinzhou*, 2, 50–54 [in Chinese].
- Zhao Ming**, (2000). *Zhao Ming wenxuan (quán wǔ cè)* [Selected works of Zhaoming (5 volumes)]. Beijing : Huaxia Publishing House [in Chinese].
- Li Nanhui**, (2016). *Zhongguo gudai wenti xue lunzhu ji mu (1900-2014)* [Collection of Works on Ancient Chinese Stylistics (1900-2014)] Beijing : Peking University Press [in Chinese].
- Guo Yingde**, (1995). *Zhongguo gudai wenti xue lun gao* [Chinese Ancient Stylistics] Beijing : Peking University Press [in Chinese].